

SHAXSGA YO‘NALTIRIGAN TA‘LIMNING BOLALAR RUHIYATIGA TA‘SIRINI O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

M.E. Xallokova

Farg‘ona davlat universiteti katta o‘qituvchisi
Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),

S.M. Qodirova

Farg‘ona davlat universiteti, Ta‘lim-tarbiya
nazariyasi va metodikasi magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola bugungi kundagi dolzarb muammoga aylanib borayotgan maktabgacha ta‘lim bolalarining shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning o‘ziga xos xususiyatlari va bolalar ruhiyatiga uning ta‘siri, ahamiyati, bolaning rivojlanishidagi ahamiyati keng yoritib berildi. Shuningdek, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning bolalar ruhiyatidagi o‘rni, bolalarni tarbiyalashdagi nozik masalalarning o‘ziga xos tomonlari haqida ma‘lumot berib o‘tildi.

Kalit so‘zlar: bola, shaxs, maktabgacha ta‘lim, uzluksiz ta‘lim, model, rivojlanish, dominant.

SPECIFIC CHARACTERISTICS OF INFLUENCE OF PERSONAL EDUCATION ON CHILDREN’S PSYCHOLOGY

ABSTRACT

This article describes the characteristics of personality-oriented education of preschool children, which is becoming an urgent problem today, and its impact on children’s psyche, its importance, and its importance in the child’s development. Also, information was provided about the role of individual-oriented education in children’s psychology, specific aspects of sensitive issues in raising children.

Keywords: child, person, preschool education, continuous education, model, development, dominant.

Insoniyat jamiyati rivojlanishining zamonaviy davri qo‘shimcha ta‘limga ko‘proq e‘tibor berish, uning bolaning shaxsini shakllantirishga ta‘siri, ijtimoiylashuvi, aqliy va jismonan sog‘lom avlodni saqlash va shakllantirish bilan tavsiflanadi. Shu sababli, pedagogikada qo‘shimcha ta‘lim muassasalari faoliyatiga qarash shakllanmoqda va o‘z

mavqeini o'qitish nuqtai nazaridan emas, balki bolalarda umuminsoniy qadriyatlarni, odamlar bilan muloqot qilish va aloqa qilish qobiliyatini rivojlantirish nuqtai nazaridan tobora kengayib bormoqda.

Bir yoshdan uch yoshgacha bo'lgan bolalar oldida atrofdagi keng dunyoni tushunish va eng zarur ko'nikmalarni egallash vazifasi turibdi. Ikki yoshga kelib ular intellektual rivojlanishda keskin pog'onaga ega bo'ladilar, mavhum fikrlashning birinchi ko'nikmalari shakllanadi, tasavvurlari boyitiladi, xotira rivojlana boshlaydi. Bu yoshda rivojlanishni o'ynoqi tarzda rag'batlantirish mumkin: o'qish, qo'shiq aytish, birgalikda ijodkorlik va o'yin o'ynash foydalidir.

Bolalar psixologlari bolaning hayotidagi uchinchi yilni inqiroz yili deb atashadi, bu shaxs sifatida o'zini o'zi anglash nuqtai nazaridan burilish nuqtasi bo'ladi. Ushbu davrda, kelajakda komplekslar shakllanishiga yo'l qo'ymaslik uchun, uning shaxsiyatini hurmat qilgan holda, bola bilan to'g'ri aloqa o'rnatish juda muhimdir.

Jismoniy tarbiya uchun dastlabki 6-7 yil eng muhim hisoblanadi, chunki aynan shu yillarda umumiy chidamlilik va ishlash qobiliyati shakllanadi, intensiv o'sish sodir bo'ladi. Bu bolalar eng faol bo'lgan vaqt, ular uchun juda ko'p harakat qilish oson va tabiiydir, shuning uchun bu tabiiy imkoniyatdan foydalanib, jismoniy rivojlanishga alohida e'tibor qaratish lozim. Aytgancha, bu immunitetni mustahkamlashga, turli kasalliklarga chidamliligini oshirishga va sog'lom turmush tarzi odatini rivojlantirishga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan rivojlantirish uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 30 sentyabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955-son hamda 2019 yil 8 may 2030 yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha qarorlari yoki xaritasi bo'ldi desak yanglishmaymiz.

Darhaqiqat, maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'gini hisoblanadi. Bu davrda bola dunyoni anglaydi, o'z ona tilini o'zlashtiradi, ota-ona, oila va Vatanga mehri uyg'onadi, umri davomida oladigan bilimlariga zamin hozirlanadi. Bunda oila bilan birga maktabgacha ta'lim tashkilotining o'rni kattadir. Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim sohasida, yosh avlodni yetuk kadrlar etib tarbiyalash masalalariga doimiy e'tibor qaratib kelinmoqda.

Erta yoshda nutqni o'zlashtirish faqat jonli, to'g'ridan-to'g'ri muloqotda sodir bo'ladi, bunda chaqaloq nafaqat boshqa odamlarning so'zlarini tinglaydi, balki suhbatga o'zi ham kiritilganda boshqa odamga javob beradi. Bundan tashqari, u nafaqat eshitish va artikulyatsiya, balki uning barcha harakatlari, fikrlari va his-tuyg'ulari bilan ham o'z ichiga oladi. Bolaning gapirishi uchun nutq uning aniq amaliy harakatlarida, haqiqiy taassurotlarida va eng muhimi, kattalar bilan muloqotda bo'lishi kerak. Ammo ekrandan kelayotgan nutq ma'nosiz begona tovushlar to'plami bo'lib

qoladi, u “o‘zimizniki” bo‘lib qolmaydi. Shuning uchun, bolalar jim turishni yoki o‘zlarini baqirish yoki imo-ishoralar bilan ifodalashni afzal ko‘radilar. Planshet va kompyuterlardan foydalanish bolalarni o‘z oilasi, yaqinlari va do‘stlari bilan otionalari kabi to‘liq muloqot qilish imkoniyatidan mahrum qiladi.

Kompyuter “narsalari” bilan haddan tashqari aralashish bolalik davridagi depressiya, tashvish, diqqat etishmasligi buzilishi, bipolyar buzuqlik, psixoz va boshqa psixologik muammolarning ko‘payishiga yordam beradi.

Shunday qilib, yuqorida aytilganlar umuman kompyuter va planshetni bolalar hayotidan chiqarib tashlash chaqirig‘ini anglatmaydi. Umuman yo‘q. Bu imkonsiz va ma‘nosiz. Ammo erta va maktabgacha yoshdagi bolalikda, bolaning ichki hayoti endigina shakllanayotganda, ekran jiddiy xavf tug‘diradi. Yosh bolalar uchun multfilmlarni tomosha qilish qat‘iy dozalangan bo‘lishi kerak. Shu bilan birga, otionalar bolalarga ekranda sodir bo‘layotgan voqealarni tushunishlariga yordam berishlari va filmdagi qahramonlarga hamdard bo‘lishlari kerak. Kompyuter o‘yinlarini bola bolalar faoliyatining an‘anaviy turlarini - rasm chizish, loyihalash, idrok etish va ertak yaratishni o‘zlashtirgandan keyingina joriy etish mumkin. Va asosiysi, u oddiy bolalar o‘yinlarini mustaqil ravishda o‘ynashni o‘rganganda (kattalar rolini o‘z zimmasiga olish, xayoliy vaziyatlarni o‘ylab topish, o‘yin syujetini qurish va boshqalar). Axborot texnologiyalaridan faqat maktabgacha yoshdagi (6-7 yoshdan keyin), bolalar undan maqsadli foydalanishga tayyor bo‘lganda, ekran ular uchun kerakli ma‘lumotlarni olish vositasi bo‘lganda bepul foydalanishni ta‘minlash mumkin va ularning ruhlari ustidan kuchli xo‘jayin emas va ularning asosiy tarbiyachisi emas.

Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘rganish o‘yin shaklida amalga oshirilishi bilan farq qiladi. Bolalar buyruq ohangini sezmaydilar.

Bolaning o‘qituvchilar bilan muloqoti uning shaxsiyatining rivojlanishiga ta‘sir qiluvchi mustaqil, juda muhim omildir. Birinchidan, muloqot o‘quvchining “men” ni mustahkamlashga yordam beradi, agar bu uning tengdoshlari oldida o‘zini o‘zi tasdiqlashiga yordam beradi. Agar o‘qituvchi bolaning his-tuyg‘ulari va fikrlariga hurmat ko‘rsatsa va haqorat yoki masxara qilish holatlariga yo‘l qo‘ymasa, bu sodir bo‘ladi. Aks holda, muloqot uni tengdoshlariga nisbatan tajovuzkor harakatlar orqali kamsitish tuyg‘usini qoplashga majbur qilishi mumkin.

Bularning barchasi o‘qituvchi shaxsiyatining bolalar bog‘chasi o‘quvchilarining rivojlanishiga ta‘siri haqida gapiradi. Agar o‘qituvchi o‘z faoliyatiga rasmiy yondashsa va bolalar bilan o‘zaro munosabat va muloqot jarayonida hissiy jihatdan ishtirok etmasa, u holda bolalar kommunikativ jarayonlarning salbiy tajribasini oladilar va ko‘pincha yangi aloqa o‘rnatishdan qo‘rqishadi. Bunday o‘qituvchining ta‘siri ostida bolalar kerakli muloqot ko‘nikmalariga ega bo‘lolmaydilar.

O'qituvchi bolalar bilan ochiq muloqot qiladigan va muloqotda do'stona bo'lgan guruhlarda bolalarning o'zlari tengdoshlari bilan muloqot qilishga, maktabgacha ta'lim muassasasidan tashqarida ham aloqa o'rnatishga intiladi.

Barcha o'quv qo'llanmalari ikkita tamoyilning muhimligini ta'kidlaydi:

- 1) o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda;
- 2) individual yondashuv asosida o'qitishni amalga oshirish.

O'qituvchining shaxsiyati, albatta, maktabgacha yoshdagi bolalarning muvaffaqiyatli har tomonlama va barkamol rivojlanishiga ta'sir qiladi. Aynan tarbiyachi shaxsning yaratuvchisi, jamiyatning sirdoshi bo'lib, unga o'zining eng aziz, eng qimmatli narsasi – bolalarni ishonib topshiradi.

Hayotning hozirgi ritmi zamonaviy ota-onalarning bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash vazifasini sezilarli darajada murakkablashtiradi - qoida tariqasida, barcha kerakli rejalashtirilgan tadbirlarni mustaqil ravishda amalga oshirish uchun vaqt va imkoniyat etarli emas; belgilangan vazifalarning aksariyati. maqsadlar tizimli yondashuvni talab qiladi, bu vaziyatni yanada murakkablashtiradi, ayniqsa, turli yoshdagi ikki yoki undan ortiq bolalar mavjud bo'lganda. Optimal yechimlardan biri zamonaviy bolalar ta'lim va rivojlanish markazlari bo'lib, ular ta'lim va tarbiya jarayonlarini engillashtirish va tezlashtirish, ularni yanada rang-barang, qiziqarli va samarali qilishdir.

O'rganilayotgan mavzuning muhimligi, shuningdek, bizning davrimizda eski an'analarni davom ettiruvchi va yangi o'qitish texnologiyalariga asoslangan juda ko'p turli xil usullar va pedagogik maktablar mavjudligi bilan bog'liq. Tarbiyaviy ishlarni asosiy va muvaffaqiyatli amalga oshirish, albatta, shakl va usullarni pedagogik jihatdan to'g'ri tanlash, bolalarning butun hayotini to'g'ri tashkil etishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari. Toshkent-2018 yil. 8-bet
2. Nevostrueva, N. G. ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv / N. G. Nevostrueva. - Matn: to'g'ridan-to'g'ri // yosh olim. — 2015. — № 24.2 (104.2). 30-31 betlar. - URL: <https://moluch.ru/archive/104/24655/>
3. Turg'unova, N. (2023). MOBIL ILOVA ISHLAB UCHUN TALABLARNI O'RGANISH VA TEXNIK TOPSHIRIQNI SHAKLLANTIRISH. Engineering Problems and Innovations. ИЗВЛЕЧЕНО ОТ <https://fer-teach.uz/index.php/epai/article/view/1294>
4. Turg'unova, N. (2023). MOBIL ILOVALARNI ISHLAB CHIQUISHDA RUXSATLAR, MA'LUMOTLARNI SHIFRLASH. Engineering Problems and Innovations. ИЗВЛЕЧЕНО ОТ <https://fer-teach.uz/index.php/epai/article/view/1295>